

Οι φανατικοί

της σειράς Game of Thrones είδαν στο 1^ο επεισόδιο του 7^{ου} κύκλου της σειράς τον Sam ως Maester στη Citadel Grand Library, δουλεύοντας ανάμεσα σε όγκους βιβλίων, να στέκει γεμάτος δέος εμπρός στο μεγαλοπρεπές του χώρου της βιβλιοθήκης του σύμπαντος θρόνου. Λίγο πολύ εμβρόντητοι μείνανε και πολλοί θεατές, όχι ταυτιζόμενοι αναγκαστικά με τα συναισθήματα του Sam, αλλά με κάτι άλλο που αντιλήφθηκαν στις σχετικές σκηνές: Ότι τα βιβλία δηλ. ήταν δεμένα στις βιβλιοθήκες και μεταξύ τους με χοντρές αλυσίδες! Και χωρίς να ειπωθεί κάτι γι' αυτό στην ταινία, βάσιμα μπορούσε να υποθέσει κανείς τον λόγο που συνέβαινε αυτό: Έτσι κανένας δεν θα μπορούσε να απομακρύνει ή να κλέψει τα βιβλία από τα ράφια τους!

Κι όμως η σχετική σκηνή στο Games of Thrones δεν ήταν επιστημονικής φαντασίας. Άλλωστε τέτοιες βιβλιοθήκες υπάρχουν μέχρι σήμερα, όπως είναι η Hereford Cathedral Library στην Αγγλία, η The Chained Library ("Librije") of Zutphen στις Κάτω Χώρες, η The Royal Grammar School στο Guildford, Surrey, που μάλιστα είναι και σχολική, και λίγες ακόμα, με τα βιβλία τους, πάντα αλυσοδεμένα, να έχουν απaráμιλλη αξία. Πέραν τούτου οι λάτρεις της μεσαιωνικής ιστορίας γνωρίζουν καλά ότι τέτοιες αλυσίδες ήταν ένα κοινό θέμα στις πρώτες βιβλιοθήκες. Σε μια μελέτη του μάλιστα ο ερευνητής της Οξφόρδης B. H. Streeter εξηγεί το 1931 από που προέρχεται αυτή η παράδοση: Στο Μεσαίωνα τα βιβλία ήταν σπάνια και γι' αυτό αξιόπιστα. Ένα βιβλίο άξιζε όσο ένα αγρόκτημα, μόνο που αυτό ως φορητή περιουσία μπορούσε εύκολα να κλαπεί. Όπως όλα τα τιμαλή έτσι και τα βιβλία είχαν ανάγκη από προστασία. Η λοιπόν κλειδώνονταν σε ντουλάπες ή μπαούλα, ή ήταν αλυσοδεμένα, μερικές φορές τέσσερα και πέντε μαζί σε ένα γραφείο. Με την πάροδο του χρόνου αυτά τα γραφεία αντικαταστάθηκαν με ράφια βιβλίων, παρόμοια με αυτά που φαίνονται στους Θρόνους. Μία σιδερένια ράβδος διέτρεχε πέρα ως πέρα το ράφι από όπου τα βιβλία ήταν πιασμένα με δακτύλιους αλυσίδας και όποιος ήθελε να διαβάσει ένα έπρεπε να το διαβάσει εκεί. Αν όμως ο πρακτικός σκοπός των αλυσίδων ήταν προφανής, πέρα και πίσω απ' αυτόν υπήρχε και ένας ιδεολογικός. Σε ένα κόσμο πραγματικό όπως ο Μεσαίωνας στην ιστορία, ή φανταστικός, όπως ο κόσμος του Westeros, με πολύ χαμηλά ποσοστά αλφαριθμητισμού η πρόσβαση στη γνώση ήταν για τους λίγους και μάλιστα, όποιος έλεγχε τη γνώση κατείχε και μια θέση εξουσίας. Ακόμα και μέσα στην ιεραρχία των maesters, οριοθετημένη από αλυσίδες και κλειδιά, η γνώση κρατιόταν ως μυστικό στο οποίο είχαν πρόσβαση μόνο λίγοι προνομιούχοι. Μάλιστα όπως ομολογεί ο Robert Rouse, που διδάσκει μεσαιωνική λογοτεχνία στο παν/μιο της British Columbia, το αλυσοδεμένο βιβλίο δεν είναι τίποτα άλλο από μια μεταφορά και δεν χρειάζεται να έχει κανείς μεσαιωνικές σπουδές για να καταλάβει κάποιος τη σημασία της. Η πληροφορία είναι δύναμη και όποιος την κατέχει ελέγχει και την πληροφόρηση που παρέχει.

Και αν στο Westeros οι όγκοι των δερματόδετων βιβλίων, όπως και στον ιστορικό μεσαίωνα χαρακτηρίζονταν ως σπάνια, λόγω μικρού σχετικά αριθμού και παλαιότητας η ώρα να ρωτήσουμε: Τι είναι τα σπάνια βιβλία; Και ποια θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν έτσι σήμερα; **Η παλαιότητα** είναι σαφώς ένα κριτήριο. Στη σχετική λίστα παλαιότητας περιλαμβάνονται η Βίβλος του Γουτεμβέργιου (1455), η Βίβλος σε μετάφραση Βασιλιά Ιακώβου (1611), ο τόμος με τις Κωμωδίες, τις ιστορίες και τις τραγωδίες του Ουίλιαμ Σαίξπηρ (1623), η Καταγωγή των ειδών του Κ. Λαρβίνου (1859), ο Δον Κιχώτης του Μ. Θερβάντες (1605 α' και 1615 β' τόμος), τα Ανεμορδαμένα ύψη της Έμιλυ Μπροντέ (1847), η επιστολή του Κολόμβου (1493) κ. ά. Στη σχετική ελληνική λίστα με βάση την παλαιότητα περιλαμβάνονται βιβλία όπως η Γραμματική του Κωνσταντίνου Λάσκαρη τυπωμένη στο Μιλάνο το 1476, η Θεία γραφή, τυπωμένη το 1687 στο τυπογραφείο του Νικολάου Γλυκός στη Βενετία και είναι αφιερωμένη στον Ιωάννη Κατακουζηνό, που υπήρξε και χρηματοδότης του έργου, τα Άπαντα του Αριστοτέλη το 1495 στη Βενετία κλπ. **Η σπανιότητα** επίσης αποτελεί ένα άλλο κριτήριο. Ο αριθμός ας πούμε 500 έως 1000 αντίτυπα για ένα βιβλίο είναι ικανός για να θεωρηθεί με το καιρό ένα βιβλίο σπάνιο, ή αν αυτό έπαψε πλέον να εκδίδεται. **Η θεματική** του βιβλίου παίζει ακόμα έναν ρόλο (για παράδειγμα τα παλιά ταξιδιωτικά βιβλία είναι πολύτιμα καθώς περιέχουν χάρτες, γραβούρες ή χαρακτηριστικά). Σαφώς όμως υπάρχουν και **άλλοι παράγοντες σε συνδυασμό ή μεμονωμένοι** και όχι κατά κανόνα α ρησιό προσδιοριστέοι, που καθιστούν ένα βιβλίο σπάνιο ή /και πολύτιμο. Π.χ. στο προαναφερθέν έργο «τα Άπαντα του Αριστοτέλη» όταν για λόγους οικονομικούς ο εκδότης Άλδος Μανούτιος σταμάτησε στον 5 τόμο, ακολούθησε την πεπατημένη του επιχηρούν και σήμερα πολλοί εκδότες για να στηρίξουν τα λεγόμενα μη εμπορικά βιβλία. Προχώρησε στην έκδοση του μικρού βιβλίου **“Τα καθ' Ηρώ και Λέανδρον”** του Μουσσαίου, που αφορά μια ερωτική ιστορία. Σήμερα το βιβλιαράκι αυτό συμπεριλαμβάνεται στα σπάνια βιβλία και φιγουράρει δίπλα στα Άπαντα του Αριστοτέλη, ακριβώς λόγω της ιστορίας που το συνοδεύει. Αλλά και για κάτι ακόμα: είναι το πρώτο εικονογραφημένο βιβλίο, αφού περιέχει δύο ζυλογραφίες. Και ένα ακόμα παράδειγμα. Ανάμεσα στα σπάνια βιβλία και ένα ... **θανατηφόρο**: οι **«Σκιές από τους τοίχους του θανάτου»**, του **δρ. Ρόμπερτ Κλαρκ Κέτζι** (1823-1902). Είναι ίσως το πιο επικίνδυνο βιβλίο που υπάρχει στον κόσμο λόγω της κατασκευής και όχι του ριζοσπαστικού περιεχομένου του. Το μυστήριο ξεκινάει το 1863, όταν ο γιατρός Κέτζι διορίστηκε ως καθηγητής στο γεωργικό κολέγιο του Μίσιγκαν, στο τμήμα Χημείας. Λόγω της εμπειρίας του στις χημικές αναλύσεις έγινε μέλος της υγειονομικής επιτροπής απ' όπου συνέχισε την ερευνητική δράση του. Την επόμενη χρονιά προειδοποίησε μέσα από το δοκίμιο του με τίτλο «Δηλητηριώδεις Ταπετσαρίες», όλους τους κατοίκους των ΗΠΑ για έναν ύπουλο θανατηφόρο κίνδυνο που οι περισσότεροι έκρυβαν μέσα στα σπίτια τους λόγω «μόδας», αγνοώντας τις τραγικές συνέπειες. Οι ανεξήγητες δηλητηριάσεις μάστιζαν τις ΗΠΑ εκείνα τα χρόνια. Ο Αμερικανικός Φαρμακευτικός Σύλλογος εξέδωσε μια ανακοίνωση βάσει της οποίας περίπου το 65% των ταπετσαριών περιείχαν στοιχεία αρσενικού. Με το πέρασμα του χρόνου και τη σταδιακή φθορά της ταπετσαρίας, το αρσενικό διαχέονταν στην ατμόσφαιρα σε κόκκους σκόνης που εισέπνεαν οι ένοικοι, με καταστροφικά αποτελέσματα για την υγεία τους. Το 1874 ο δρ. Κέτζι προσπαθώντας να πείσει και τους τελευταίους δύσπιστους συμπατριώτες του για τις ολέθριες συνέπειες συγκέντρωσε εκατοντάδες τέτοιες ταπετσαρίες από καταστήματα των πόλεων Ντιτρόιτ, Λάνσινγκ και Τζάκσον και τα «έδεσε» σε μορφή βιβλίου. Συνολικά έφτιαξε εκατό αντίτυπα. Ο τίτλος του βιβλίου ήταν «Σκιές από τους τοίχους του θανάτου» και τα απέστειλε σε διάφορες βιβλιοθήκες των ΗΠΑ, εφιστώντας την προσοχή των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και των Αρχών για τον υγειονομικό αυτό κίνδυνο. Όσοι διάβασαν χωρίς προστασία το βιβλίο παρουσίασαν πονοκέφαλο, σωματικούς πόνους, πυρετό, διάρροια, τριχόπτωση, αποχρωματισμό του δέρματος, σπασμούς, τα ίδια συμπτώματα με όσους δηλητηριάζονταν μέσα στο σπίτι τους από τις ταπετσαρίες τους. Το πείραμα με το δηλητηριώδες βιβλίο «Shadows from the Walls of Death» είχε πετύχει. Ίσως με έναν «ιδιαίτερο» τρόπο, αλλά το σίγουρο είναι ότι και ο τελευταίος δύσπιστος είχε προβληματιστεί με τα αποτελέσματα. Το μόνο κείμενο του βιβλίου είναι ο πρόλογος του Κέτζι, που ενημερώνει για την υγειονομική απειλή, καθώς και αποσπάσματα από τη Βίβλο που μιλούν για την «πανούκλα» στους τοίχους των σπιτιών. Σήμερα έχουν απομείνει μόνο δυο αντίτυπα του βιβλίου, που κανείς δεν κατάφερε να διαβάσει μέχρι τέλους. Φυλάσσονται στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν και είναι τυλιγμένα με ειδικό προστατευτικό όπως και κάθε σελίδα ξεχωριστά. Η τοξικότητα τους παραμένει εξίσου δυνατή και για τον λόγο αυτό όποιος θέλει να πλησιάσει και να αγγίξει τα βιβλία θα πρέπει να φορέσει ειδική στολή. Κάθε μετακίνηση των αντιτόπων γίνεται αργά και προσεκτικά πάνω σε ειδικό καρότσι ...

Υπάρχει κι **ένα βιβλίο** με δερμάτινο εξώφυλλο και μεταλλικές πόρτες που του επιτρέπουν να ανοίξει με 6 διαφορετικούς τρόπους, αποκαλύπτοντας 6 διαφορετικά βιβλία. Φυλάσσεται στην Εθνική βιβλιοθήκη της Σουηδίας και είναι άκρως ενδιαφέρον. Έχει γραφτεί στη Γερμανία το 16ο αιώνα και ουσιαστικά πρόκειται για **6 βιβλία** δεμένα μαζί.

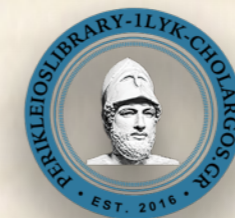
Θα αναφερθούμε τέλος σε **τρία ακόμα μοναδικά βιβλία** που ανακαλύφθηκαν σχετικά πρόσφατα στη βιβλιοθήκη του **Χάρβαρντ**. Πρόκειται για τρεις τόμους που αναφέρονται στη ρωμαϊκή ποίηση, τη γαλλική φιλοσοφία και μια πραγματεία για τη μεσαιωνική ισπανική νομοθεσία. Τα βιβλία καλύπτονται από λεπτό και λείο **ανθρώπινο δέρμα**. Όσοι τα άγγιζαν έκαναν λόγο για ανατριχιαστική αίσθηση. Λέγεται ότι πολλοί βιβλιοδέτες χρησιμοποιούσαν δέρμα ανθρώπου γιατί ήταν ένα εξαιρετικό υλικό με μεγάλη αντοχή στο χρόνο.

Θα κλείσουμε το άρθρο με μία αναφορά στην αξία αυτών των σπάνιων και πολύτιμων βιβλίων. Η αξία αυτών των βιβλίων έχει να κάνει κατά πρώτον με τη λαχτάρα αυτών που ποθούν να αποκτήσουν και να πιάσουν στα χέρια τους ένα τέτοιο βιβλίο. Η δίψα για τη γνώση αφενός, η ομορφιά του αγγίγματος, η μυρωδιά των σελίδων αυτών των βιβλίων αφετέρου, είναι στοιχεία που ανεβάζουν την αξία τους κατακόρυφα. Και σαφώς αυτή η συναισθηματική αξία και ο πόθος απόκτησης τους μετρά και σε χρήμα, χρήμα το ύψος του οποίου δύσκολα μπορεί να φανταστεί ο αμήνητος. Δυο παραδείγματα γι' αυτό:

(1) Ο Γουίλιαμ Ζακ, στα σαρανταένα του χρόνια, καταδικάστηκε σε τριάμισι χρόνια φυλάκισης για την κλοπή δεκατριών βιβλίων από τη βιβλιοθήκη Lindley του Λονδίνου. Το κόστος των τόμων που απέσπασε υπολογίζεται στα 47.000 ευρώ ενώ όλα τα βιβλία ήταν σπάνια και χαρακτηρίζονται ως ντοκουμέντα! Η υπόθεση του τοποθετείται ανάμεσα στα 2004 και 2007.

(2) Πρόσφατα, οι γερμανικές αρχές επέστρεψαν 500 αναγεννησιακά βιβλία τα οποία είχαν αφαιρεθεί από ιταλικές βιβλιοθήκες πριν από τρία χρόνια! Η αξία των έργων υπολογίζεται στα 2,5 εκατομμύρια ευρώ και είχαν κλαπεί από τη βιβλιοθήκη Τζιρολάμι στη Νάπολι. Ανάμεσά τους και αυθεντικά χειρόγραφα του Γαλιλέου Γαλιλέι και του Νικόλαου Κοπέρνικου... Αυτά!

Η Περικλείος

Πληροφοριακό υλικό για τη σύνταξη του άρθρου αντλήσαμε από τις παρακάτω πηγές:
<http://www.mixanitouxronou.gr>
<https://koudaki.blogspot.gr>
<http://time.com/4861039/game-of-thrones-oldtown-library>
<http://www.amusingplanet.com/2015/04/the-last-surviving-chained-libraries.html>